

Rundt vannet

Medlemsblad
Østensjø historielag
Nr 8 mars 2010

Til Sarabråten!

*På leting etter Østmarkas
lokalhistorie*

Geocaching gjør det hele mer
interessant

Nidareidulykken i 1921

Sarabråtens tidligere eier
omkommer i togulykke

*"Østre Aker"-lokal-avis fra
1928*

Førstehånds innsikt i lokalhistorie

Sarabråtens hemmeligheter

Ekspedisjoner inn i marka før
Sarabråten ble Sarabråten

*Patronhylsefunn ved
Sarabråten*

Minner fra krigen eller bare
øvelsesskyting?

Historien til Manglerud gård

En gård med 800 års historie

Innhold

Tema: Sarabråten

- 10 **Til Sarabråten!**
- 14 Sarabråten- et unikt kulturminne
- 23 Hvor lå hoppbakke nummer to?
- 24 **Hvem besøkte Sarabråten**
- 26 **Patronhylsefunn ved Sarabråten**
- 28 Sarabråtens eier omkommer i togulykke

Annet stoff:

- 3 Geocaching i Østmarka
- 6 Manglerud i gamle dager
- 28 Fotoarkivet på Jernbanemuseet
- 30 **"Østre Aker"** - lokalavis fra 1928

Bilder: Østensjø lokalhistoriske bilder (om ikke annet nevnt)

Sarabråten som kulturminne

I denne utgaven av "Rundt vannet" har vi valgt å la Sarabråten være hovedtema.

Historisk sett har Østmarka alltid vært viktig for vårt område. Vi har lett for å glemme at det var her svært mye startet. Altfor mye fokus er rettet på Nordmarka når det gjelder tradisjoner og historikk. Allerede 40-50 år før Holmenkollbanen kom, var det etablert en tidlig form for turisme i vår Østmark.

I historielaget synes vi derfor at det er viktig å spre kunnskaper om dette. Dette vil kunne være med på å styrke identiteten til bydelens befolkning.

I høst ble "Spillet om Sarabråten" oppført for 8. gang, noe som skapte mye positiv oppmerksomhet. Dette meget prisverdige tiltaket, i regi av Østensjø kunstforening, er noe historielaget stilte seg bak både arrangementsmessig og ved å lede historisk vandring i forbindelse med spillet.

Ved å jobbe sammen, forene kreftene, vil vi sørge for at Sarabråten får den plass den fortjener i bevisstheten til oss som bor her.

Bjørn Lilleeng

Redaktør for "Rundt vannet" nr 8

Østensjø historielag

Leder:	Knut Helge Midtbø
Kasserer:	Inger Kjærnes
Sekretær:	Petter Jansen
Styremedlemmer:	Per Ove Dahl, Inger Kjærnes, Kari Ravnaas,
Varamedlemmer:	Liv Thorstensen, Bjørn Lilleeng
Valgkomite:	Bjørn Lilleeng, Leif-Dan Birkemoe, Arnfinn Aabø

Østensjø historielag
Postboks 9 Oppsal
0619 Oslo
Giro: 6061 05 18055
E-post: histlag@online.no
Nettside: www.histlag.pair.com

Geocaching i Østmarka:

Let etter lokalhistorien på en alternativ måte!

Av Hans Aspenberg (tekst og foto)

hkaspenberg på www.geocaching.com

Noen ganger trenger man en ekstra grunn til å komme ut av sofaen. Enten man trenger å motivere seg selv, eller gjøre det mer spennende for barna eller barnebarna, er det kjekt å ha et mål for turen når man ønsker å få med seg familien ut i marka. Oladilt kjenner dere vel alle til, men det finnes alternativer som kanskje kan være enda mer spennende for barn og barnebarn, og samtidig har et lokalhistorisk aspekt, nemlig *geocaching*.

Hva er så Geocaching og GPS?

Hva er nå dette da? Geocaching er en internasjonal aktivitet som kan sammenlignes med orientering, men i stedet for kart og kompass bruker man GPS for å finne frem.

En GPS eller en satellittnavigatør, er en elektronisk dings som, ved hjelp av signaler den mottar fra satellitter, forteller deg akkurat hvor du er. Under gode forhold er nøyaktigheten fra 2 til 3 meter. Man leter etter cacher, eller på norsk, **turbokser** som er plassert ut ved flotte utsiktspunkter i marka eller ved lokalhistorisk interessante steder, gjerne på steder du ikke kjenner til. Kanskje det ligger en slik post like utenfor stuedøren din?

Man leter etter turbokser

Posten er gjerne en tett plastboks og kan være svært så godt gjemt for at uforstående ikke skal finne, ødelegge eller fjerne den. De kan derfor noen ganger være svært utfordrende å finne!

De finnes også over store deler av verden, bare i Norge er det over 10000 slike, i Osloområdet over 2500. Hele sporten drives på frivillig basis. Det finnes heller ingen fast organisasjon bortsett fra nettstedet www.geocaching.com som inneholder en oversikt over alle cachene i verden.

Enkelt fortalt så

- Registrerer man seg på www.geocaching.com. Dette er gratis.
- Så søker man fram en eller flere poster i databasen.
- Laster koordinatene over på GPS'en.
- Rusler ut og finner stedet.

- Leter fram boksen som ligger på posten.
- Signerer loggen man finner i boksen for å vise at man har fysisk vært på posten.
- Lukker boksen forsvarlig og legger den nøyaktig tilbake på plass.
- Når man kommer hjem søker man opp posten i databasen igjen og skriver inn en logg så man får registrert at man har funnet posten. Legg gjerne inn en hilsen til den som har lagt ut posten og nyttig informasjon til de som kommer etter. Man kan også legge ved bilder i loggen, men helst ikke bilder som avslører hvordan boksen er gjemt.

Når man blir litt mer dreven i sporten og har et sted man vil vise andre, gjemmer man en boks, skriver en kort beskrivelse, finner frem noen bilder og registrerer cachen på nettstedet. I løpet av timer er de første finnerne på plass og slik går det slag-i-slag. Noen kan bli svært så bitt av denne basillen.

Det finnes mange cacher i Østensjøområdet

I vårt område, dvs. rundt Østensjøvannet, og i marka nær Nøklevann finner man, når dette skrives, tilsammen 87 cacher. For å ta noen eksempler så har jeg sakset dette fra beskrivelsen til cachen ved Korketrekke'n på veien mellom Østmarksetra og Sarabråten:

"Korketrekkeren er navnet på veistykket ned til Nøklevann – når du kommer på Sarabråtveien fra Østmarksetra.

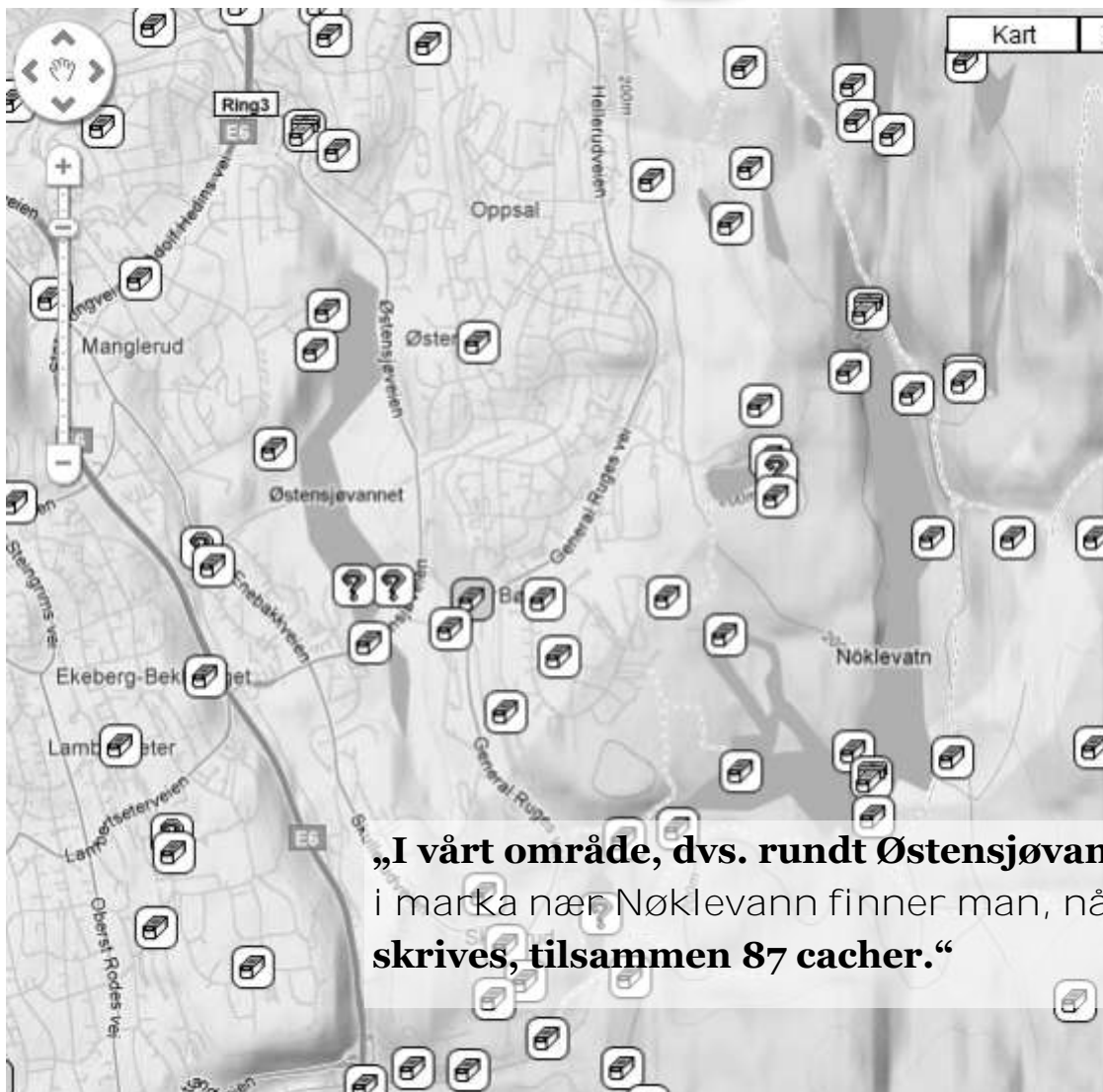
Konsul Thomas Heftye, som drev utfartsstedet Sarabråten på slutten av 1800-tallet, anla denne veien – etter sigende fordi han ville gi sine besøkende en litt spesiell opplevelse når de skulle ta seg fram

Posten er gjerne en tett plastboks og kan være svært så godt gjemt for at uforstående ikke skal finne, ødelegge eller fjerne den. De kan derfor noen ganger være svært utfordrende å finne!

En GPS eller en satellitt-navigator, er en elektronisk dings som, ved hjelp av signaler den mottar fra satellitter, forteller deg akkurat hvor du er. Under gode forhold er nøyaktigheten fra 2 til 3 meter

„I vårt område, dvs. rundt Østensjøvannet, og i marka nær Nøklevann finner man, når dette skrives, tilsammen 87 cacher.“

med hest og vogn ned mot vannet. Veien går først over ei bru, dreier så helt rundt, fortsetter under brua, og går videre ned mot vannet i flere slyng. Korketrekkeren er utvilsomt en spesiell opplevelse – også i dag. "

Å legge ut egne cacher på interessante steder

Cachen Lager Nordstrand, som jeg selv har lagt ut, ligger gjemt ved Cecilie Thoresensvei på Lambertseter:

"Under siste krig hadde tyskerne store befestninger på Ekeberg og Nordstrands-platået.

Den største leiren, Lager Nordstrand lå her mellom Lambertseter og Karlsrud. Leiren bestod av 42 store og 14 mindre bygninger som dekket det meste av arealet mellom Lambertseterveien i syd til Karlsrud i nord.

I vest gikk leiren omtrent til blokkene i Radarveien, i øst til skogholtet øst for Cecilie Thoresens vei som ikke ble anlagt før etter leiren var revet. På det meste huset leiren 3.000 soldater, deres kjøretøyer hester, våpen og annet utstyr.

Andre ubekreftede kilder sier at tallet på soldater kunne være opp til 10000. Under boligkrisen like etter krigen ble noen av bygningene brukt som nødboliger før de ble revet tidlig på 50-tallet. Det er idag ingen fysiske spor igjen etter leiren. Besøk Ehrenfriedhof og Anton for å se andre Tyske installasjoner i området".

Flere av Milorghyttene er markert med cacher

På samme måte er de flere av milorghyttene, slippsteder og annen krigshistorie innover i marka markert, f.eks. cachen Milorg 13130 like øst for Østmarkkapellet.

Innholdet i turboksene

Det er et par aspekter til som bør nevnes. I boksene, som i utgangspunktet kun trenger å inneholde en loggbok der man skal skrive navnet sitt, kan det også være diverse bytteting som leker, nøkkelringer eller annet. Dette kan være svært spennende for barna!

Når man tar med seg ting så legger man samtidig noe igjen til neste besøkende. Det som er litt mer spennende for de voksne er såkalte travel bugs eller geocoins. En travelbug er en ting, som for såvidt kan være hva som helst, som er merket med et løpenummer. En geocoin er gjerne en flott utført

mynt eller medalje med løpenummeret preget inn i dekoren. Disse løpenummerne bruker man for å logge at man har tatt med seg tingen fra et sted og for å logge når man legger dem ifra seg igjen i neste boks. På denne måten vandrer disse gjenstandene rundt i verden. Noen TB'er og GC'er har på denne måten reist verden rundt opptil flere ganger. Selv hadde jeg en mynt som nådde helt til Kathmandu i Tibet før den vandret tilbake til Frankrike og ble borte.

Mysteriebokser: Løs en oppgave eller rebus for å finne boksen!

I tillegg har man mysteriebokser. Det vil si at boksen ikke er oppgitt med nøyaktige koordinater. Man må løse et sett med oppgaver, eller kanskje en rebus, eller kanskje finne en eller flere andre bokser før man kan finne denne.

Geocaching som idrett?

Som i alle andre "idretter", merk gåseøyne, siden dette kommer under det man kan kalle det svært utvidete idrettsbegrepet, så konkurreres det. Noen syns det er stor sport å være førstemann til å finne en ny boks, s.k. FTF – first-to-find, andre driver dette mer eller mindre på heltid og har funnet mer enn 2000 bokser det siste året, andre igjen syns det er gjevt å lete opp flest antall bokser i et område på et døgn.

Forøvrig er norgesrekorden 164, satt av to nordstrandsgutter på tur i Grenlandsområdet sommeren 2009. Men de fleste tar dette med ro og bruker turboksene til å finne frem til spesielle steder som man ikke ville funnet frem til dersom ingen hadde tatt bryet med å gjemme en plastboks akkurat der.

Har du for eksempel besøkt alle gårdsbruk i Groruddalen? Du har kanskje lest om dem, men har du vært der? Nå har du anledningen.

Geocaching—en spennende hobby for lokalhistorikere!

Så hvis noen trenger en ny hobby, en god grunn for å komme seg ut, eller vil gjøre turen mer spennende for barna eller barnebarna så er Geocaching tingen.

Nyttig informasjon på norsk: www.gcinfo.no

Hovednettstedet, på engelsk: www.geocaching.com.

Hans K. Aspenberg

hkaspenberg på www.geocaching.com

Manglerud i gamle dager

Av Petter Jansen

Manglerud er en gammel gård, og som vi skal se, er det en del kildemateriale som viser at den ble ryddet allerede i middelalderen. Kildemateriale fra den tiden er selvfølgelig sparsommelig, men jo nærmere vår tid vi kommer jo bedre blir kildene. I denne artikkelen vil jeg se på Manglerud fram til begynnelsen av 1900-tallet.

Navnet Manglerud

Navnet Manglerud er satt sammen av mannsnavnet Magne eller Magni og suffikset -rud som betyr rydning. På 1200-tallet steg folketallet, og det ble ryddet mange nye gårder.

Hvor gammel Manglerud er, vet vi ikke nøyaktig, men siden det er en rud-gård må vi gå ut i fra at den ble ryddet på 1200-tallet. På begynnelsen av 1200 blir gården nevnt i Akershusregisteret, da den ble gitt til Asbjørn Rud fra Oslo bispestol. Hva Asbjørn hadde gjort for å fortjene gården går ikke fram.

Den eldste historien

I det katolske Norge var det mange gårder som delvis var eid av kirken. Dette var fordi mange ga bort deler av gården til kirken for å forkorte tiden i skjærsilden.

I 1341 eier Oslo Domkapittel 6. øresbol av Manglerud.

Etter svartedauden og de andre pestene i middelalderen, var det mange gårder som ble lagt øde. Dette skjedde også med Manglerud. Gården lå øde en kort periode på 1300- eller 1400- tallet, men ble sannsynligvis gjenryddet etter ganske kort tid.

På 1400- eller 1500-tallet ble gården gitt til Hovedøya kloster, for klosteret står oppført som eier i regnskapene 1560-1570. At gården raskt ble gjenryddet må bety at det var en god gård, fordi det var de beste gårdene som ble gjenryddet først.

Manglerud går over i privat eie

Jordeiendom var den sikreste investeringen og det var mange gårder i Aker som ble spekulasjonsobjekter. Manglerud var et av disse og skiftet eier over ti ganger i løpet av 1600- og 1700-tallet.

På begynnelsen av 1600- tallet var Manglerud krongods, men i 1614-1615 var den eid av borgermester Anders Nilsson, og etter Nilssons død på 1640- tallet ble gården igjen krongods. Krigene på 1600-tallet kostet mye penger, og kongens utgifter til leiesoldater, våpen og ammunisjon var store. For å finansiere krigene solgte eller pantsatte kongen

mange av sine eiendommer, og i 1659 ble gården pantsatt til biskop Henning Stockfleth..

Dødsboskifter som historisk kilde

En god historisk kilde er dødsboskifter. Skiftene ble utført hvis avdøde hadde barn under myndighetsalder, og alle eiendeler ble telt opp og verdivurdert.

I 1704 døde eieren Emmike Jørgensen Sparre, og i skiftet fra 1705 var det brutto 799 riksdaler i boet. Utover på 1700-tallet steg verdien av eiendelene på gården, og i skiftet etter Ole Arnesen Mangnildrud i 1780, var bruttoverdien på 3343 riksdaler og nettoverdien på 1210 riksdaler.

Dette var store verdier når man vet at en ku på denne tiden var verd ca 4 riksdaler. Ole hadde fire barn da han døde. Det var Marthe på 22 år, Lars 19 år, Maria 15 år og Anne Dorthea 11 år.

Av skiftet går det fram at mange av møblene var malt, og det var status. Det mest verdifulle innboet var et stueur verd 8 riksdaler, og den mest verdifulle eiendelen var en hest verd 10 riksdaler. Ole hadde 6 hester til en verdi av mellom 5 – 10 riksdaler og mye forskjellig jordbruksutstyr som for eksempel sleder og ploger. Av andre husdyr var det 10 kuer, 6 sauer, 2 geiter, 6 griser.

Hvor mange mennesker kunne gården fø?

Hva folkene på gården eide og hvor mange dyr de hadde kan gi oss en pekepinn på hva de levde av. Historiker Kåre Lunden har regnet ut hvor mye en ku melket på slutten av 1700-tallet og det var ca. 500 liter melk pr år, og en liter melk ga ca 560 kalorier.

Man får jo også noe kjøtt av kyr, og Lunden har beregnet at en vinterfødt ku ga om lag 11,5 kilo kjøtt. En kilo kjøtt tilsvarer ca 1200 kalorier. Regner man sammen kaloriene fra kyrne og deler på gjennomsnittlig dagsbehov får man at melka og kjøttet fra besetningen på Manglerud kunne fø 3 personer i ett år.

Da er det tatt forbehold om at alle kuene var melkekuer noe som er tvilsomt. Gjennomsnitt antall

melkedyr på landsbasis var ca 50 %, så kaloribehovet dekket kanskje bare 1,5 person pr år. Det var altså ikke fedrift alene gården levde av.

Som nevnt hadde Manglerud 6 hester og en mengde ulike sleder, ploger og seletøy. Det ser derfor ut til at det var korndyrking som var hovednæringen på Manglerud. Det var nødvendig med mange hester til å drive åkerbruk, men siden Ole hadde 6 hester ble de antagelig brukt til ulike kjøreoppdrag i tillegg til å være trekkdyr foran plogen.

Det var vanlig å ha tjenere, men hvor mange tjenere det bodde på gården går ikke fram av skiftet. Det kan ha vært flere tjenere, men siden det var flere voksne barn på gården, er det ikke sikkert det var behov for noen tjenere.

Folketellingen 1801 og husholdet på Manglerud gård

I folketellingen fra 1801 framgår det at det er Lars Olsen Østensjø som eier Manglerud. Gården kjøpte han i 1785. Folketellingen sier ikke noe om hvor mye det ble dyrket eller hvor mange dyr de hadde. Derimot sier kilden noe om hvor mange som bodde i husholdet, hvor gamle de var og hva slags stilling de hadde.

Mange husstander på Manglerud gård

På Manglerud bodde det ifølge folketellingen hele 38 personer. Lars Olsen Østensjø var 40 år, enkemann, husbond, bonde og jordbruker. Det er altså han som driver hovedbølet. Han hadde to jenter på 1 og 8 år. Hans kone har tydeligvis ikke vært død så lenge, og hvordan eller når hun døde går ikke fram. Mest sannsynlig har hun dødd i barselseng, noe som var vanlig på denne tiden.

I husholdet til Lars bodde også moren hans på 80 år og hans søster Ane Dorthea 30 år, som var enke. Det bodde også en losjerende enke på 69 år som levde av pensjon, og hennes manns søstersønn på 15 år.

I Lars Olsens hushold var det i tillegg til de overnevnte personene, fire ugifte tjenere i alderen mellom 30 og 40 samt et legdslem på 14 år *som nyder av fattigkassen*. Dette med at det var fire ugifte tjenere i alderen mellom 30 og 40 sier litt om samfunnsforholdene. Det var vanlig at man ikke giftet seg før man fikk et utkomme, altså noe å leve av og et sted og bo.

Den andre husstanden som er nevnt i folketellingen er Jens Olsens familie. Han var husmann og jordbruker, men det går ikke fram hvilken plass han bodde på. Det kan ha vært Mangleberg, eller Rognerud.

Jens var 49 år i 1801 og hadde en kone på 53 og to sønner og en datter på mellom 15 og 20 år. I tillegg bodde to av Jens sine nevøer på 4 og 6 år i husholdet. Hvorfor de bodde hos Jens, går ikke fram av kildene.

I den tredje husstanden bodde Svend Olsen på 43 år og sønnen hans Johannes på 5 år. Svend var skomaker. Det som er litt pussig er at de tre mennene har det samme etternavnet.

Nå var jo Olsen et vanlig etternavn, men at tre menn med samme etternavn er registrert på Manglerud, kan bety at de var brødre. Da Lars Olsen kjøpte gården i 1785 kan han ha latt brødrene bo på hver sin husmannsplass for at de skulle få seg et utkomme.

I den fjerde husstanden bodde det fire arbeidere, alle sammen ugifte. Det var en mann på 46 år, og tre kvinner på henholdsvis 17, 36 og 45 år. Hva de arbeidet med, går ikke fram, men det er sannsynlig at de jobbet på Manglerud, da det var lite industri å jobbe i på denne tiden.

På Manglerud bodde det altså til sammen åtte ugifte personer i voksen alder noe som viser hvor vanskelig det var å få seg et utkomme også i Aker, slik det var i alle andre deler av landet.

Befolkningen var i 1801 svakt økende, og det var først etter napoleonskrigene at befolkningsøkningen skjøt fart noe som førte til at husmannsvesenet vokste kraftig og at utvandringen til blant annet USA økte.

Totalt er det nevnt syv ulike husholdninger, og i en av dem bodde husmann og jordbruker Niels Nielsen på 32 år. Han bodde sammen med sin kone Berthe og to felles barn på 2 og 4 år, samt Berthes to barn på 15 og 12 år fra et tidligere ekteskap.

Nabogården Ryen

Hvis vi for sammenligningens skyld tar et kort sveip innom nabogården Ryen som var omtrent like stor som Manglerud, bodde det der 20 personer.

Blant disse var husbonden sjøl Lars Gudmundsen og kona Ane Andersdatter, en jente på 5 år og en tjener. Ellers ser det ut til at det er ytterligere tre andre husholdninger på tre ulike husmannsplasser.

Hvorfor det bodde nesten dobbelt så mange på Manglerud som på Ryen er vanskelig å svare på.

Delingen av Manglerud

Nordre Manglerud

Ifølge skiftet etter Lars Olsen og hans kone i 1827 var det arvingene som overtok, og det ser ut til at det var da gården ble delt. Nordre Manglerud, også kalt

*Kvammengården, Nordre Manglerud.
Bildet ble tatt av Kvammengården
dagen før den ble revet i 1987. Gården
lå lengst not nord av de tre
Manglerudgårdene.*

*Stabburet på Søndre Manglerud
Vindfløyen på stabburet har
Christian Vs monogram og
årstallet 1683, trolig en kopi av
en original fra en offentlig
bygning. Foto: Leif-Dan
Birkemoe*

*Drengestue på Søndre
Manglerud. Foto: Leif-Dan
Birkemoe*

Kvammengården, lå i Manglebergveien 4, og ble kjøpt av Christoffer Sørensen og videresolgt til Hans Johnsen Woxen i 1832.

I folketellingen i 1865 ser vi at Hans Woxen var 63 år og var gårdbruker og selveier. Han var enkemann og hadde fire ugifte hjemmeboende barn. I folketellingen står det at hans sønn Theodor, som er ugift og 28 år, hjelper faren på gården. Den eldste datteren Josefine er 30 år og også ugift. Hun bestyrer huset, men fikk sikkert hjelp av sine søstre Louise og Mina som begge også var ugifte.

På gården bodde det dessuten to mannlige dagarbeidere på 26 og 40 år og to kvinnelige tjenestepiker på 25 og 30 år, samt en 13 år gammel jente som gikk på legd. Etersom det var så mange ugifte både menn og kvinner, kan det bety at giftemålsalderen var høy også i 1865

Hans Woxen hadde 5 kuer og 5 hester, men ingen griser eller sauer. Dermed var det lite med animalsk føde. Han dyrket noe hvete og rug, men det var hovedsakelig bygg, havre og poteter han dyrket. En del av havren gikk nok til hestefor, men noe ble nok også brukt til menneskeføde. Han dyrket mye poteter og en del av dem solgte han kanskje til Oslo eller til bryggerinæringen på Bryn eller andre steder. Penger trengte han til å kjøpe kjøtt, salt, jern og andre nødvendighetsprodukter.

Sønnen Theodor tok over gården etter faren i 1881, og i 1891 ble den kjøpt av agronom Hover Lunder. I 1900 var det Karl Clementz som bodde på gården sammen med sin kone Andrea og seks barn.

Karl var ekspeditør ved Kristiania aktiebryggeri, og hvem som drev gården er usikkert. I 1919 kjøpte Aker kommune Nordre Manglerud og den ble revet i 1987.

Søndre Manglerud

Søndre Manglerud, den største av gårdene, ble overtatt av Christian Larsen i 1827. På 1840-tallet bygget han huset som i dag er eldresenter. Ifølge folketellingen i 1865 var han da 57 år, gårdbruker og selveier.

Han bodde sammen med sin kone Maren på 50 år, og deres barn. De hadde syv ugifte døtre i alderen 11 – 28 år og en sønn på 5 år. I husholdet bodde også en lærerinne på 28 år, to mannlige dagarbeidere, to tjenestepiker og en kvinnelig dagarbeider. Alle var ugifte.

Christian hadde 10 kuer og 5 hester, samt 2 geiter og 4 griser. Det betyr at det var større kjøttproduksjon her enn på Nordre Manglerud. Gjennomsnittlig

melkemengde en ku ga i 1865 var omtrent dobbelt så stor som på slutten av 1700-tallet, så februket alene må ha gitt nok kalorier til å brødfø mellom tre og seks personer.

Christian dyrket noe hvete, rug og erter, men det var hovedsakelig havre og poteter han dyrket.

Det hevdes at Christian var glad i det søte liv, noe som førte til at gården etter hvert ble noe vanskjøttet. I 1875 ble gården forpaktet bort fordi sønnen Lorentz var for ung til å ta over, men i 1896 tok han over driften.

Folketellingen 1900

Ifølge folketellingen i 1900 bodde Lorentz Manglerud og hans kone Josefine i gårdens hovedbygning sammen med sine tre små barn i alderen fem til åtte år.

I Drengestueutbygningen er det registrert 10 andre personer i to ulike hushold. Lars Delimarken står oppført som forpakter og gårdbruker. Han var 34 år og ugift. Tre av personene i hans hushold er mannlige tjenere som står oppført som jordbruksarbeidere, mens en kvinne er oppført som kreatursteller.

Hva Lars forpakter er usikkert når det er Lorentz Manglerud som er oppført som gårdbruker og selveier av gården. Det kan hende Lars var forpakter på Søndre Manglerud.

Hva Eieren Lorentz da drev med er usikkert. Det kan også hende at Lars var forpakter på Nordre Manglerud siden det der ikke er oppført noen gårdbruker, men det virker rart å bo ett sted og forpakte ett annet. De resterende fem personene som bor på gården er Bernard Amundsen med familie.

Bernard er registret som veiarbeider i Kristiania kommune, så det er sannsynlig at de leier husvære og at kona jobber på gården.

I 1947 ble gården solgt til Oslo kommune og er nå eldresenter.

Lille Manglerud

Lille Manglerud lå ved krysset Plogveien og Emil Korsmoes vei og ble eget bruk i 1852. I folketellingen fra 1865 finner jeg ikke lille Manglerud, men det er mulig det står under et annet navn. I 1900 bodde Iver og Goro Lynne på gården sammen med sine ti barn. Iver var gårdbruker og drev tydeligvis gården. Gården ble kjøpt av kommunen i 1919 og revet.

Til Sarabråten!

Av Bjørn Lilleeng

Til Sarabråten! Slik kan vi tenke oss at det lød på Bryn stasjon en sommerdag i 1860. Etter en strabasiøs tur fra Christiania opp Brynsbakken, hadde toget omsider nådd Bryn stasjon. Her ventet kuskene med sine hester og karjoler på gjestene.

På forhånd hadde verten på Sarabråten, Thomas Heftye, sendt ut invitasjon til venner og forretningsforbindelser: ”...ved at sende sine Heste forut til Bryn, og selv tage op med Kl. 9 Trainet”. Omtrent en time vil det ta med hest og karjol fra Bryn stasjon til Sarabråten.

Bare det å ta toget fra Christiania til Bryn må på den tida ha vært oppfattet som spennende og eksotisk. I 1860 hadde toget hadde eksistert som transportmiddel i 5 års tid, men Bryn stasjon hadde vært åpen for passasjertrafikk bare et par år. Opprinnelig hadde dette bare vært et sted der togene kunne stoppe for å sette på ekstra bremses før den bratte nedkjøringen til Christiania.

Så det var absolutt uvant med liv og røre på Bryn stasjon denne sommeren. Etterhvert hadde passasjerantallet steget til rundt 20 på daglig basis, men godstrafikken til og fra det gryende industristedet Bryn var mye viktigere.

Vi kan tenke oss at forventningene var store i den flokken av mennesker som gikk av på stasjonen. Ikke bare hadde de blitt invitert til bankier Hefyes nye sted i marka, men de følte nok også at de var med på noe nytt på mange måter. Dette var nasjonalismens tid i Norge og troen på å utvikle norske verdier samtidig som at Norge skulle delta for fullt i den industrielle revolusjon var stor. I denne menneskegruppen var folk som skulle prege utviklingen av det norske samfunnet på ulike måter.

Mennesker med makt og penger møttes nok titt og ofte, men en tur ut i villmarka til Heftyes nye sted var noe for seg selv. Hva hadde verten funnet på denne gangen mon tro? Kanskje hadde han bragt dit enda flere hus av tradisjonsrik norsk type?

Heftye selv var en meget rik eier av bankierhuset Thos. Joh. Heftye & Søn, grunnlagt av hans bestefar, og han var veldig opptatt av å ta vare på og få fram det unike i norsk bondekultur. Han kjøpte den gamle husmannsplassen Jørgensrud i 1856 og døpte den om til Sarabråten. Her bygde han etterhvert opp et miljø som åpenbart skapte inspirasjon og grunnlag for interessante diskusjoner.

I dag er det å gå på tur og nyte naturen betraktet som en del av den norske folkesjela. I 1860 var det langt fra tilfelle. Folk hadde mer enn nok med å tjene til det daglige brød. Det å bruke krefter på uproduktiv

virksomhet ble nok betraktet som fullstendig meningsløst. Folk flest hadde nok også problemer med å nyte det unikt vakre i naturen. Naturen var bare interessant i den grad den kunne utnyttes for å tjene til det daglige brød.

Gjestene til Heftye, som nå satte seg i sine karjoler på Bryn stasjon, visste nok også at de var privilegerte. Dette var folk som hadde ressurser, overskudd og de rette kontaktene. Ofte hadde de også nok penger til at de slapp å bekymre seg for det daglige brød. De kunne fullt ut nyte turen langs den nyetablerte Østensjøveien.

Østensjøveien hadde blitt anlagt i siste halvdel av 1850-tallet og var en viktig forutsetning for at Heftye overhodet etablerte Sarabråten. Det ville vært umulig å skape miljøet på Sarabråten uten de kommunikasjonsmuligheter som jernbanen og Østensjøveien skapte.

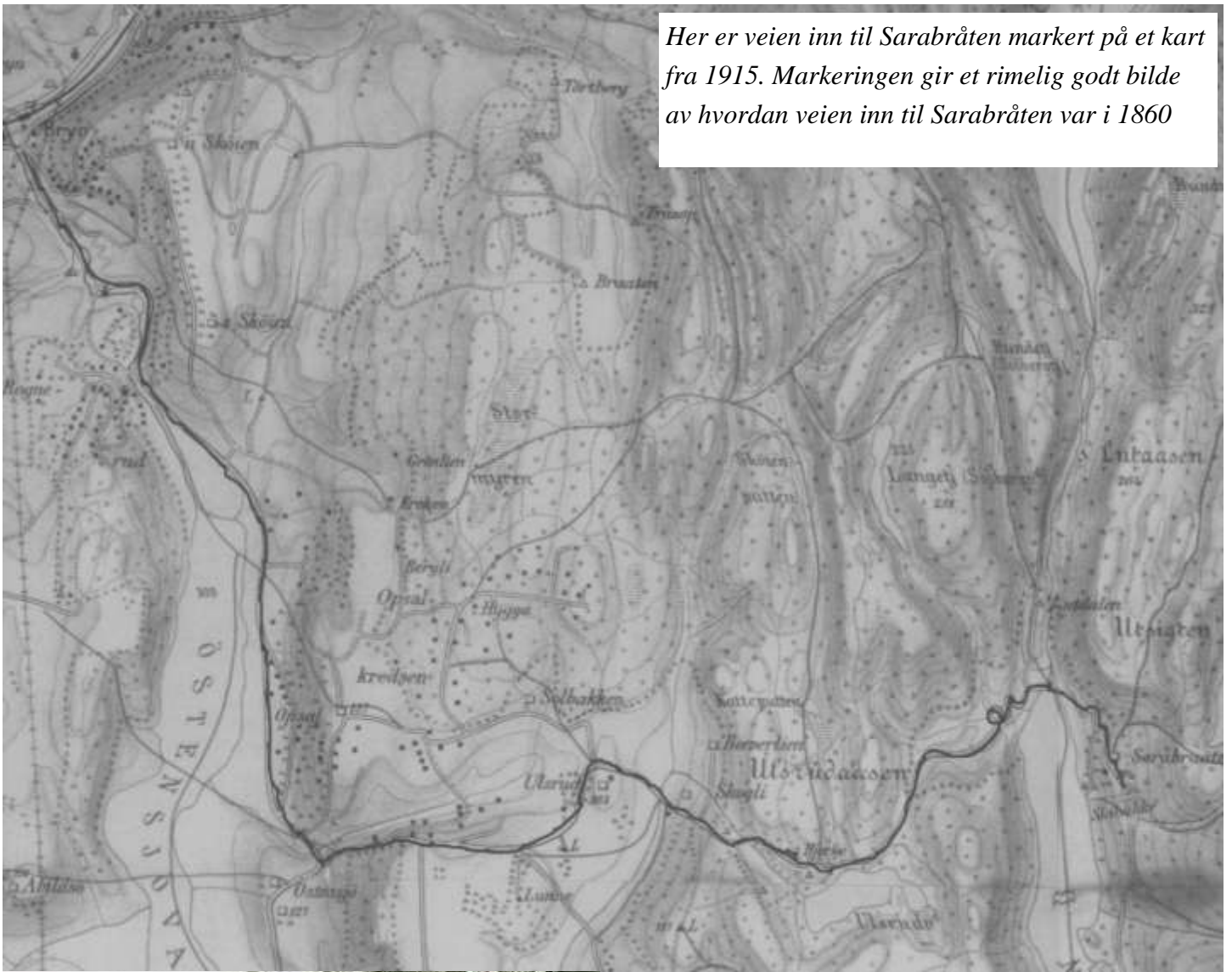
I 1860 fulgte veien stort sett samme trase som i dag. Men sørøst for dagens Bryn senter gikk veien langs det som i dag er Harry Fetts vei. Det østlige løpet krevde store sprengingsarbeider og ble ikke fullført før i 1870-årene.

Vårt følge passerte nå først Høyenhall, der Peter W. Kildal var i full gang med å etablere sin frukthage. Noen år tidligere hadde den driftige Kildal kjøpt Høyenhall for å sikre råstoffproduksjon til bær- og fruktindustri, og snart skulle Høyenhall bli kjent som Norges største frukthage.

Litt etter kan de i karjolene på venstre side se et av de tidlige industriforetak på Bryn, de kjører nå langs dagens Harry Fetts vei. Dette var et annet av Kildals prosjekter: Kritt og brisselfabrikken i Østensjøbekken. Denne fabrikk befant seg omtrent der hvor hagedammen nedenfor Christinedal i dag befinner seg.

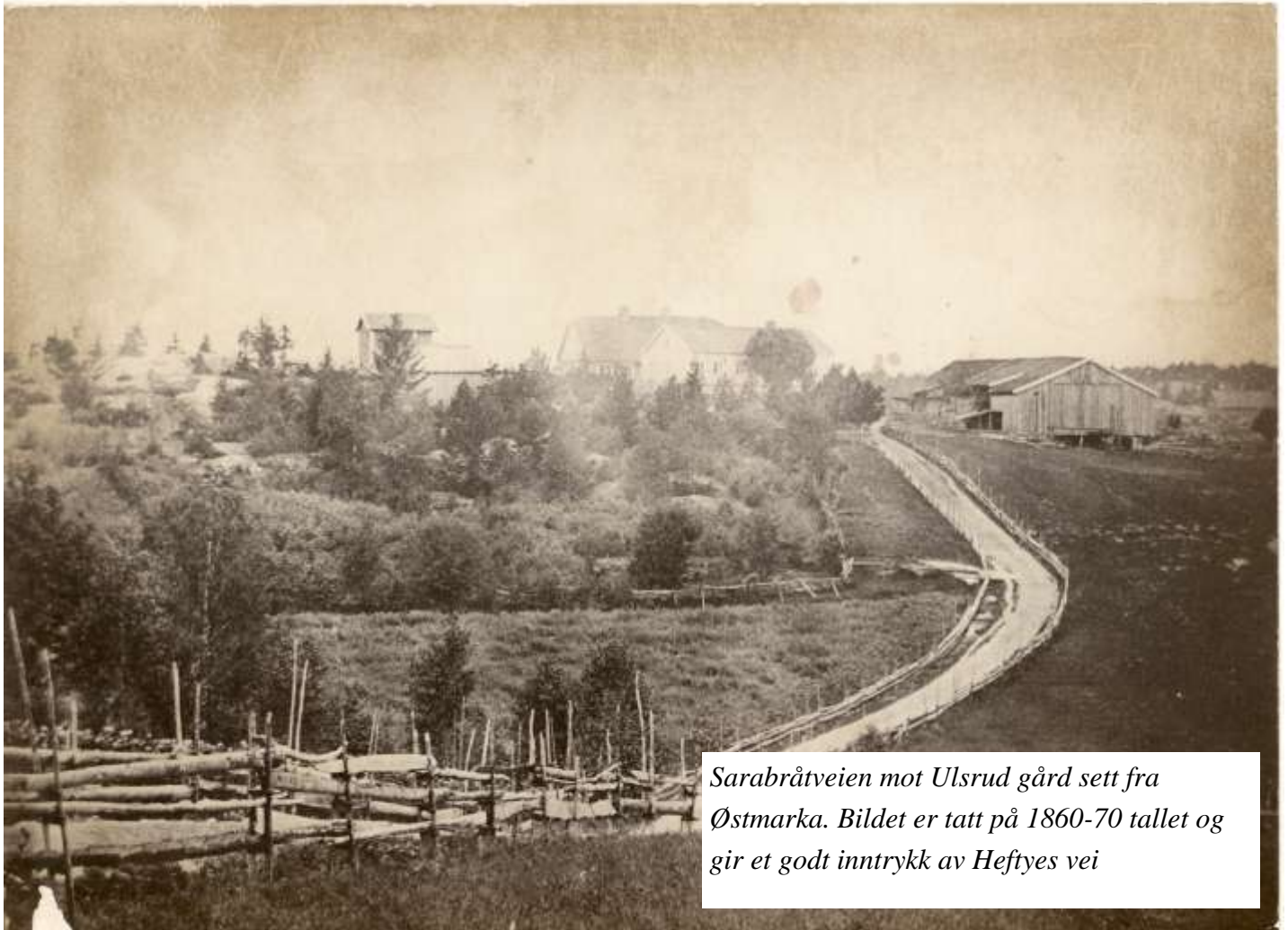
Snart kommer karjolene igjen inn på dagens Østensjøvei og fortsetter langs Østensjøvannet opp til veiskillet ved Østensjø gård. Her står kanskje

Her er veien inn til Sarabråten markert på et kart fra 1915. Markeringen gir et rimelig godt bilde av hvordan veien inn til Sarabråten var i 1860

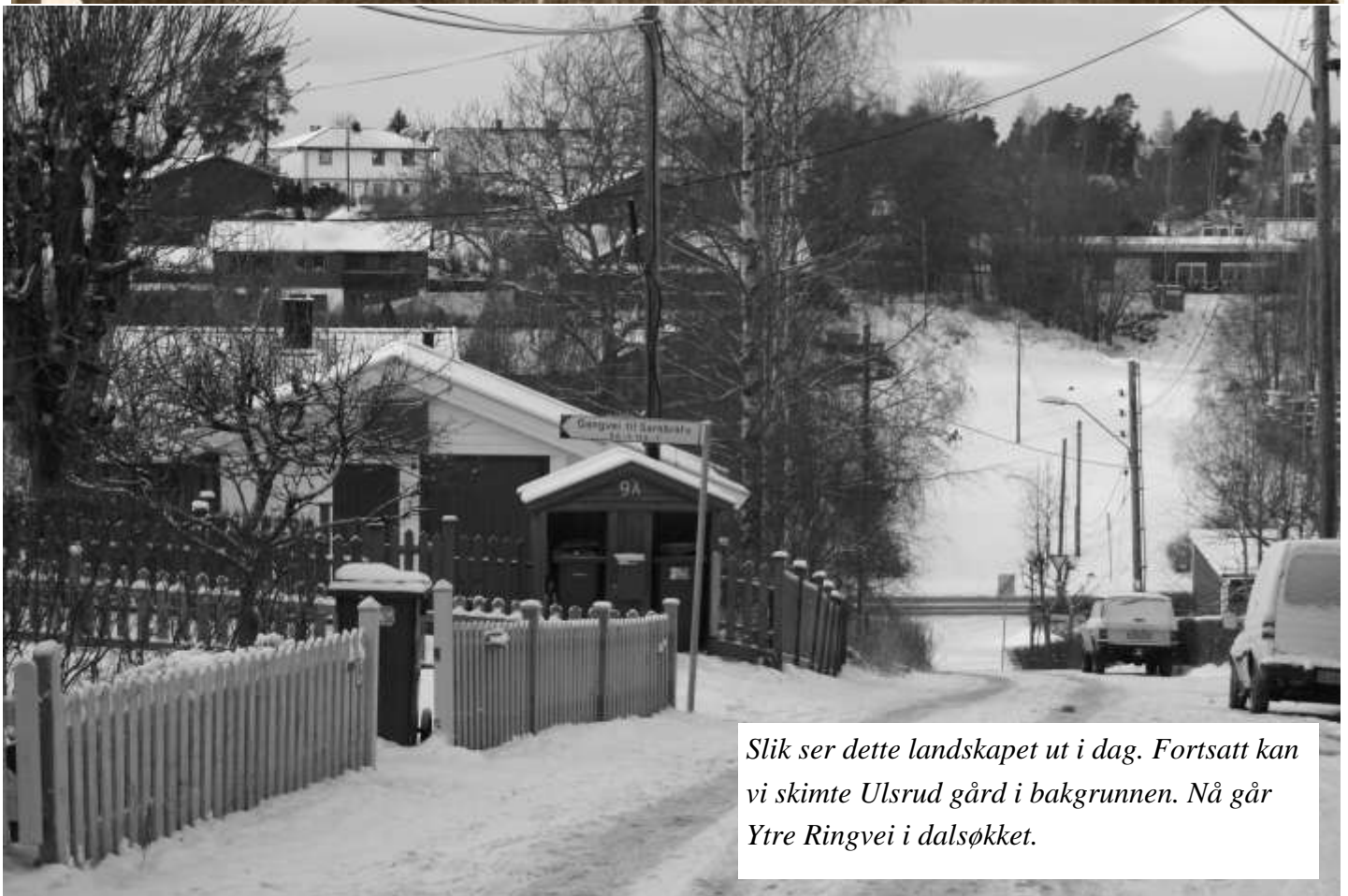

Når turistene fra 1860 snudde seg i det de kom ned til Nøklevann, kunne de nok skimte Sarabråten i det fjerne

Forsatt kan vi beundre tørrmuren som støtter veien opp fra Ulsrudvann. Den er trolig fra 1856.

Sarabråtveien mot Ulsrud gård sett fra Østmarka. Bildet er tatt på 1860-70 tallet og gir et godt inntrykk av Heftyes vei

Slik ser dette landskapet ut i dag. Fortsatt kan vi skimte Ulsrud gård i bakgrunnen. Nå går Ytre Ringvei i dalsøkket.

oppsitteren på Søndre Østenjø gård, Halvor Tvetter, og hilser på dem.

Halvor Tvetter satt selv i anleggskomiteen for Østensjøveien og kunne nå tilfreds nyte det ferdige resultatet. Tvetter var ellers en flott representant for det store hamskiftet i norsk bondenæring. Han tok stadig i bruk nye og mer effektive driftsmetoder, og under ham ble Søndre Østensjø betraktet blant de mest veldrevne i Aker.

På dette punktet fortsetter Østensjøveien gjennom Østensjøgårdene, veien var på den tida skillelinje mellom Søndre og Nordre Østensjø gård.

Vårt følge tar imidlertid av mot venstre mot Ulsrud gård, og når den er passert, er vi på Sarabråtveien!

Thomas Heftye sørget for å anlegge hele veistrekningen fra Ulsrud gård til Sarabråten. I dag er det gangvei fra Ulsrud gård ned mot General Ruges vei, og den fortsetter i en bratt bakke opp på andre siden. I 1860 må denne bakken ha vært den første store utfordringen for hestene.

Vel oppe er følget for alvor inne i Østmarka. De har forlatt et landskap preget av åker og eng, skogen står tett langs Heftyes nyanlagte vei. På høyre side ser de ned på det vakre Ulsrudvannet og fortsetter bratt opp til venstre.

Denne delen av veien er et flott skue i dag også. Intetanende turgåere legger neppe merke til at de går

på en vei basert på en flott tørrmur. Dette flotte stykke veibyggerkunst har nå holdt veien oppe i mer enn 160 år.

Veien fortsetter rett fram og deretter ned mot Nøklevann. I 1860 var korketrekkeren ikke fullført, men siden terrenget hellet så bratt gikk nok veien på kryss og tvers da også. Langs Nøklevann legger vi idag merke til starten på Heftye juniors snarvei over vannet som ble anlagt omtrent 35 år seinere. Den fikk kort levetid da hevingen av vannet i 1913 sørget for at veien ble overflommet.

I forhold til i dag gikk veien på vestsiden av Nøklevann litt nærmere vannet. Denne veien er fortsatt i god stand, og vi kan også her beundre 160 år gammel veibyggerkunst.

Karjolen runder nordenden av Nøklevann og har en kort rett strekning før hestene får sin siste utfordring før ankomst Sarabråten. Rett til høyre for dagen sti ligger "Mærrapina", og vi kan godt forstå årsaken til dette navnet. Hestene strevde nok fælt det aller siste stykket opp til Sarabråt-plataet.

Men nå er de endelig fremme! På tunet foran den nyanskaffede Østerdalske "sperrestue" står Heftye sjøl og ønsker sine gjester velkommen. Kanskje blåser han en velkomstlåt på sin lur. Festen kan begynne!

Dette bildet av Sarabråtveien ved Ulsrudvannet gir et godt inntrykk av veistandarden på Thomas Heftyes vei. Bildet er riktignok tatt på 1930-tallet, men akkurat denne strekningen ble sikkert ikke endret så mye med hensyn på veistandard i løpet av perioden

Sarabråten- et unikt kulturminne

Av Cathrine Senje

Bydelen mener at Sarabråten skal være bydel Østensjøs viktigste kulturminne.

Og det fortjener virkelig stedet.

Alle Østmarktravere kjenner Sarabråten. Det er en akkurat passe tur for store og små.

Det er et stort område til lek, det er benker og spennende gamle murer og en bauta med navn på unge milorgjegere som ble skutt under okkupasjonen. Restene etter den gamle "kuskeboligen" er forsvunnet under kratt og gress.

Men ikke alle kjenner *hele* historien om Sarabråten, selv om "Spillet om Sarabråten" er blitt oppført hele åtte ganger. Premiere i 1976 i aulaen på det som nå er Ulsrud vg.skole og på Sarabråten i 1977, 1978, 1979, 1984, 2000, 2007 og 2009.

La oss begynne med begynnelsen

Plassen het opprinnelig Jørgensrud, første gang i lensregnskapene i 1578. Som de fleste eiendommer var plassen oppført som Oslo Stiftsgods, altså kirkegods. Etter reformasjonen ble den krongods, og fikk senere flere private eiere, blant andre den rike enke Karen Cudrio, senere Peter Lumholtz og Jørgen Young. I 1856 kjøpte Thomas J. Heftye eiendommen, og hans sønn Thomas Th. Heftye eide den til Aker Kommune i 1911 overtok – på grunn av kommunens behov for drikkevannforsyning.

Thomas Th. Heftye store villa ble revet i 1911. Det er kjellermurene etter den vi kan se ute på pynten. Den opprinnelige "sperrestua" var flyttet og bygget om. Som eldre østmarkstravere husker, ble den ødelagt av brann i 1971. Formodentlig en påsatt brann.

Familien Heftye var eiere i mange år. Slekten kom fra Sveits, og den første innvandreren var Thomas J. Heftye, 1767 – 1827. Han tok borgerskap i Christiania i 1791 og grunnla bankierfirmaet Thos. Joh. Heftye & Søn, som spilte en stor rolle i byens finansiell liv i mer enn 100 år.

Hans sønn, Johannes Thomassen Heftye, var far til "vår" Heftye, konsul Thomas Johannesen Heftye, som kjøpte Sarabråten i 1856, og hans sønn, Thomas Thomassen Heftye var den siste eieren av Sarabråten.

At Sarabråten i konsul Heftyes tid ble et samlingssted for hovedstadens kulturelle liv skyldes konsul Heftye personlig. Han var opptatt av "det nasjonale gjennombrudd" i 1850 – og 60-årene og kjøpte en del bondekunst, som ble til "Heftye-samlingen" på Norsk Folkemuseum. Han ble venn med de fleste av tidens ledende personer i kulturlivet, og inviterte dem til sitt sommersted Sarabråten. Familien bodde der som oftest i 6 -7 uker

om sommeren. Han var opptatt av norsk natur og friluftsliv og var medstifter av Den Norske Turistforening i 1868.

Og han må ha vært en munter og vennlig vert, det kan man se av hans invitasjoner. Han må ha vært stolt av stedet sitt og var ikke redd for å invitere kongelige gjester og kulturpersoner - diktere, kunstnere, musikere, og naturligvis sine egne gode venner og slektninger, som det var svært mange av.

Tidlige besøk på Sarabråten

Men jeg har oppdaget at Heftye besøkte stedet med sine venner før han kjøpte eiendommen, og før jernbanen kom i 1854!

I medlemsbladet *Byminner* fra Oslo Bymuseum nr.3, 2001, fant jeg en historie fortalt av oldebarnet Christine Heftye.

Hun skrev om en bevart skrivebok med skildring av 3 turer til Sarabråten i 1852, gjengitt av deltakerne: "*Optegnelser om Sahrasbraaten og Dalbak*".

Dette er 2 år før jernbanen stanset ved Bryn stasjon, og før Heftye bygget sin egen private vei gjennom skogen. Jeg tillater meg å sitere, for Christine er min gamle studiekamerat.

En munter gjeng av venner og jegere drog av sted fra "Tobaksspinderiet paa Torvet" den 22. august 1852 kl. 9.30 og ankom Ulsrud kl. 10.15. Så langt kunne de ri. "Derfra begav man sig over Smedhytten tilfods til Sarasbraaten." (Se gammelt kart neste side med navnet Smedhytten.)

Blakken var med og tok seg av bagasjen, som også inneholdt mat og drikke. Vel fremme inntok de en styrkende frokost, formodentlig ute på tunet, før de vandret opp til kløftene ved Hauktjern.

Gammelt kart fra 1786 som viser nordenden av Nøklevann og plassen Smedhytta. Denne plassen er nevnt i en tur Thomas Hefstye med følge tok allerede i 1852

Fyrdirektør C.F. Diriks - "Fyrdiriks" - tegnet skissen ved en tur til Sarabråten i 1884.

Ute på stupet bygde den første Hefstye en "østerdalsk sperrestue" i 1856. Dette var det første huset Hefstye bygde. Det ble påbygd i 1877.

"Nedstigningen var meget besværlig", står det. Festens høydepunkt var en utmerket middag.

Og "Efterat have indtaget Eftasvel tiltraadte Selskabet Tilbageveien over Smedbraaten".

Beretningen er undertegnet av alle deltakerne, og her er navnene:

Konsul Heftye, fabrikkeier Johan H. Andresen, teatersjef Carl Borggaard, (Christiania Theater), generalkonsul Jacob Faye (Heftyes svoger), baron Herman Løvenskiold (gift med Heftyes kusine), grosserer Thorvald Meyer (bror av fru Heftye) kammerherre Hans Paludan, grosserer Stener Rosenberg (gift med søster av Thorvald Meyer), byråsjef Wilhelm Rosenberg, bror av Stener, slottsforvalter Carl Emil Rustad og grosserer Thomas Sewell, gift med fru Heftyes søster. Som man ser: familie og venner.

Neste tur var allerede 28.08.1852. Denne gangen er det Friele som refererer:

"Vi forlot Staden kl. 5.30. Fulgt av gode Ønsker kjørte vi henad Youngsgaden til Torvet forbi Bodsfængslet og dreide forbi Bispegaarden opad Strømsveien".

Friele refererer muntert:

"Aar 1852 blev en Extraret sat paa Sahrasbraaten under Præsidium af dens hæderlige Eier Hr. Thomas Heftye med tilnavnene "Dalbakken", Bilæggeren, "og Factotum. og Bisidderne Faye, Birch og Friele, hvilken sidste paatog sig ved denne Leilighed at føre Sagas Griffel og optegne de Begivenheder, der maatte forefalde."

Hvordan de kom seg videre til Sarabråten er litt uklart for meg, men jeg antar at de fortsatte på Østensjøveien og videre til Ulsrud gård.

Det står at bygdeveien var full av "Stene, Udhulninger og Fordybninger" – men hvilken bygdevei kan det være? Kanskje det rett og slett var Østensjøveien?

Heftyes nye vei ble i følge kildene anlagt etter at jernbanen kom, og da Heftye var blitt eier.

Men de ankom Sarabråten uten uhell. Og "Dalbakken", som Heftye kalte seg, dekket aftensbordet som bød på både øl, dram og portvin.

"Selskabet grupperede sig paa det friske Græs, medens Dalbakken dækkede Aftensbordet med sit sedvanlige Liv."

Ut på kvelden "begyndte Guden Morpheus sin Vandring....og ved Skinnet af en Lygte begav vi os ind i Høladen for at strække vore mødige Lemmer i det gode, tørre Hø."

Det må være låven på husmannsplassen.

Søndagen ble benyttet til harejakt, men de fikk ikke skutt noen hare. "Man opgav Jagten."

Den tredje ekspedisjonen var i mars 1853. Deltakerne samlet seg hos "Ritmester Meyer i Carl Johans Gade, iført Ulveskindspelse og Reisetøvler. Fra Pibervigen over Isen til Alunværket og opad Galgjeberget til Etterstad hvor Sledeføret blev godt" – og de kom vel frem.

Det blir for langt å forklare hensikten med turen – men det er tydelig at det gjelder en "lille Arbeiderurolighed" med oppsitteren på plassen Dalbakk. "Man satte sig i Slæden, og drog med Værten i Spidsen til Dalbak ad en romantisk Skovvei." Ved Dalbakk ble saken snart oppgjort, og "Dalbaksmandens Underkastelse" gjorde at turen kunne avsluttes. Det kunne vært morsomt å vite hva denne konflikten handlet om – den gang var det stor forskjell på jordeier og husmann.

Også hjemreisen gikk bra. Referenten Friele skriver: "Vi drog frem, ad ubekjendte Stier og Skovveie, snart over Aaser og snart over Isbelagte Søer, kun styrende efter det Kompas, som Heftye havde i sit Hoved."

Til slutt kom de ned på landeveien ved Ljabru, og kjørte "deels ad den nyanlagte Chausse, deels paa Isen, ankom til Pibervigen omtrent kl. 3 Eftermiddag."

Undertegnet Chr. Friele.

Her ser vi at Heftye brukte stedet før han kjøpte det.

Jernbanen ble det store vendepunktet

Men det var jernbanen som ble det store vendepunkt fra 1854. Nå kunne man ta toget til Bryn og derfra kjøre, ri eller spasere på Heftyes vei, den nye Sarabråtveien. Og Heftye åpnet sitt sted for fri ferdsel.

Alle var velkommen. Vi må huske at dette var lenge før banen til Frognerseteren kom. Det var i 1898. Sarabråten var først ute, og ble raskt et populært utfartsted for Kristianias innbyggere.

Til innvielsesfesten i 1856 inviterte Heftye kronprins Carl, senere Carl XV av Sverige og Norge og hans adjutant Fritz von Dardel. Den siste var en dyktig tegner. Hans tegning av den bratte "Mærrapina" fra 1862 viser hester som trekker karjoler opp den siste bakken, og Heftye som vinker fra huset: "C'est le propriétaire de Sarabraaten!"

En enkel husmannsplass—bygd ut etter hvert

Husmannsplassen var en enkel bygning, av Eilert

Tunet på Sarabråten ca. 1890 Dette er fotografert noen år før dragestilsvillaen ble bygget.

Fiolinisten Ole Bull (stående i midten) besøkte Sarabråten i 1870.

Opp Mærrapina:

C'est le propriétaire de Sarabraaten!

(Tegning av Fritz von Dardel i 1862. Han var svensk offiser og kunstner.)

Mærrapina kan vi gå i dag også. Når vi kommer nordfra til den siste bakken før Sarabråten, fortsetter vi rett fram istedet for å skrå til venstre opp bakken. Da vil vi oppleve Mærrapina der den slynger seg oppover ved siden av dagens sti.

Sundt kalt ”den Agershusiske Stueform.”

Grunnplanen er ett stort og to mindre rom, og inngang midt på langveggen. I de første årene var det bare i husmannsstua det var kokemuligheter. Det ble nok mange løpeturer for kjøkkenjentene over tunet til sperrestua. Husmannsstua er med på mange av de gamle bildene, og den fikk stå helt til kaptein Thomas Th.. Heftye overtok etter sin far i 1886.

På et fotografi ser man Heftye med gjester ute på tunet foran stua mens han blåser på lur.

Hans ”østerdalske Sperrestue” ble bygget i tømmer, kledd med panel og hvitmalt. I 1877 ble huset påbygget i lengden. Heftye kjøpte og flyttet to stabbur til stedet for å skaffe flere overnattingsplasser. Det ene er funnet igjen. Se senere.

Båter på Nøklevann

Og nede ved stranden var det en solid steinbrygge der tre båter lå fortøyd: Den berømte hjulbåten Sara, nordlandsbåten Marie og robåten Dragen. En gang i 1970-årene var det eksepsjonelt lav vannstand i Nøklevann – og jeg tok bilder av både brygga og båthusmuren.

Det er morsomt å ha sittet på Heftyes brygge !

Sarabråtens storhetstid

Nå begynner Sarabråtens storhetstid. Vi skal hilse på noen av gjestene. Kronprins Carl var nok den fornemste på innvielsesfesten i 1856. Vi kan lese hans hilsner i gjesteboka, hvor han på innvielsesfesten skrev vers, datert 29.6 1856. Første gang undertegner han med Carl – men senere med ”Calle”. Tegneren Fritz von Dardel skriver også en hilsen – på fransk, som jeg har forsøkt å dechiffrere:

” L’amour le jeu le bon vin. Voila mon joyeuse refrain Et ma philosophie! ”

Under linjene har Heftye skrevet: *Bravo!*

Jeg vet ikke hvordan Heftye ble kjent med Vinje. Men de var begge ivrige fjellvandrere.

Vinje var særlig glad i terrenget rundt Eidsbugarden, og skrev at han etter sin død ville ”sitje paa Falketind og skoda utyver”. Men han hadde jo ikke penger til å kjøpe noen eiendom. Heftye ga ham et lån, og Vinje fikk kjøpt en tomt og bygget hytte.

Sammen stiftet de Den Norske Turistforening i 1868. Og Vinje skrev et langt takkedikt, som Heftye straks lot trykke i foreningens medlemsblad.

Et fotografi fra 1865 (se side 21) viser Heftye og

Vinje med fjellstaver, og foran dem den danske turist og politiker Orla Lehmann, kjent for sin interesse for nasjonalliberale ideer.

Ole Bull var ofte utenlands, men besøkte Heftye i 1870 og ble fotografert omgitt av damer i krinoline: ”*Generalinde Næser, fru Rosenberg, teaterchef Schrøder, fru Louise Heftye og frøken I Heftye.* ” Samt bak dem: ”*Konsul Heftye, teatersjefen, Johannes Heftye og kammerherre Gran.* ”

Flere gjester: Da Henrik Ibsen var i Norge i 1874 etter sine mange år i utlandet passet Heftye på og inviterte ham. Og dikteren skrev i gjesteboken. Det finnes ett fotografi av ham og sønnen Sigurd, og ett av Ibsen med flosshatt og hans frue Susannah. Begge fra 1874. (Se side 21)

Ibsen skrev: ”*Med hjertelig tak for en herlig dag på Sarabråten d.26.Juli 1874.*” Både han og Susannah undertegnet.

Ikke alle vet at Henrik Wergeland hadde en bror, Harald, som ble general. Han ble også – sammen med andre prominente gjester, fotografert på Sarabråten.

Etter hvert ble det nødvendig å skaffe flere sengeplasser. Konsul Heftye kjøpte to stabbur og innredet dem for gjester. Den som leter, kan finne steinene der de sto. Men stabburene er borte. Et gammelt avisklipp fra Lågendalsposten omkring 1970 viser ett av stabburene som bærer årstallet 1861. Det er kommet fra Sarabråten og står på gården Fossan, skriver avisen.

Flere kulturpersonligheter: Her er professor Gude med frue, ikke datert. (se s. 21) Men kjolene tyder på ca. 1880.

Alle har vel hørt om hjulbåten Sara. Jeg har funnet et fotografi hvor man kan se de to husmennene som sveiver. Det var nok en slitsom jobb !

Og når vi er inne på husmenn – her er et fotografi av tjenerskapet. Kokke, 4 jenter og 2 kusker.

Som nevnt før var redaktør Friele en venn av konsul Heftye og en flittig gjest. En gang skriver han i gjesteboka følgende hjertesukk :

”Ja her paa Heien er Glædens hjem. Gud give Veien var ei saa slem”

Han var redaktør i Morgenbladet, som var de konservatives hovedorgan. Han var fryktet og hatet for sin skarpe penn. Folk som Sverdrup og Bjørnson var hans erkefiender.

Flere gjester: Lyrikeren Andreas Munch og språkforskeren Sophus Bugge

Forfatteren Jonas Lie skrev et langt dikt i gjesteboka. Jeg skal ikke sitere det, men det er gjengitt

i den første boka om Østmarka fra 1975, og det er meget romantisk.

De siste kongelige gjestene :

Kong Oscar, 20. juni 1882, som skriver :

*"Lige godt om tunge Skyer lagt sig over Fjeldet
Når i et Gjæstfrit Hjem Glæde og Hygge bo
De tunge Skyer vige da bort fra Tanken og Sindet
Og Harmoniens Engel vugger Hjertet til Ro.
Et Øieblik alene, men det lever i Erindringen med
Taknemmlighed.
Sarabraaten d. 20. juni 1882. "*

Undertegnet Oscar. Han skrev faktisk på norsk !

Og tre år etter, 11. februar 1885: Gustav og Victoria.
Hans sønn og svigerdatter.

Thomas Heftye døde i 1886. Og hans sønn forandret
stedet Han planerte ut et stort tun, rev husmannsstua
og flyttet den ombygde sperrestua nordover. Ute på
pynten oppførte han en stor villa i "dragestil".

Den var ferdig i 1897, og familien mente å bruke
den som helårsbolig, Heftye junior la inn vann med

ledning fra Hauktjern, men det gikk bare noen år før
Aker kommune kom inn i bildet og forlangte rivning.

Det store huset ble revet. Eieren av Østmarksetra
hevder at en del av tømmeret ble brukt til
sidebygningen hos ham. Det må i allfall være slutt på
å tro at tømmeret ble benyttet til den såkalte "Heftye-
villaen" på Frognerseteren.

Sperrestua, Heftyes første hus, ble som sagt ombygget,
men fikk beholde dørene med fine utskjæringer,
Heftyes initialer og årstallet 1856. Heldigvis var
dørkarmene plassert på Bymuseet da huset brant.

Tenk om vi kunne bygge opp "kuskeboligen" og få
et lite serveringssted på Sarabråten igjen ?

Det er klart at dette unike stedet må være bydelens
viktigste kulturminne.

Og takk og pris for at leder av Østensjø
Kunstforening, Odd Uglem, er den som sørger for at i
"Spillet om Sarabråten" skal få leve videre, slik at
nye beboere i bydelen vår kan få gjenoppleve
historien.

Verten sjøl, Thomas Heftye, poserer stolt foran hesteskysen på Sarabråttunet. Trolig fra 1860-tallet

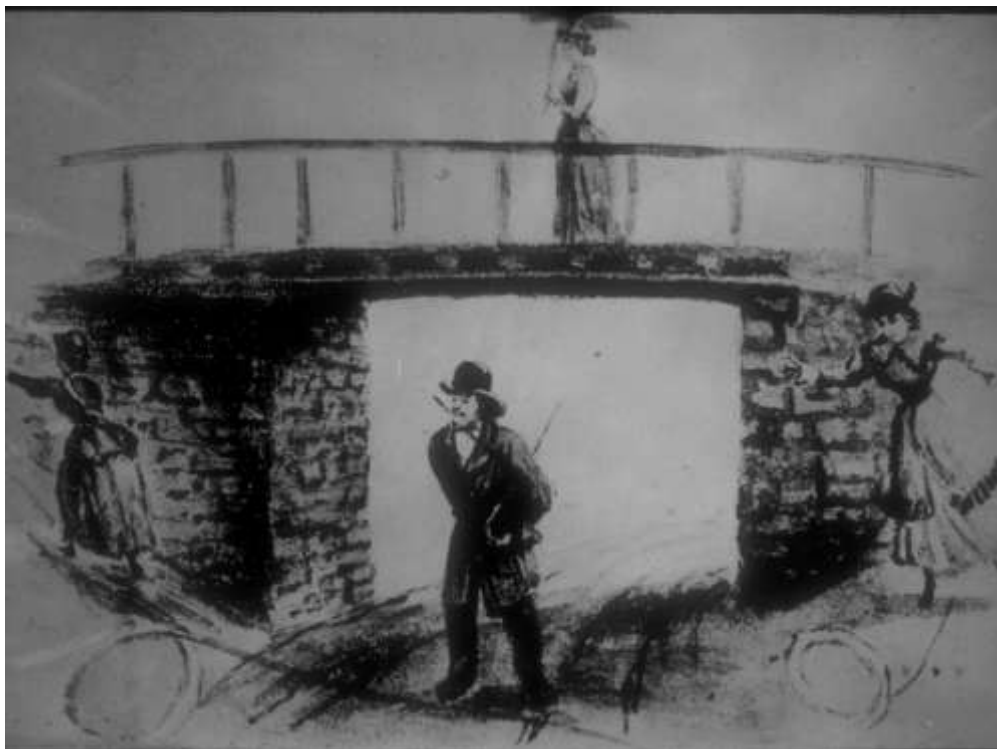
Ekstremt lavvann en gang på 1970-tallet gjorde at Heftyes brygge igjen kom til overflaten

Den berømte håndvevede hjulbåten "Sara". Hjulbåten kunne ta opptil 20 passasjerer. Den hadde to mann ved hver sveiv

Korketrekkeren slik vi er vant til å se den, slik den er blitt avbildet og slik en framstår i dag...

Fyrdirektør C.F. Diriks - "Fyrdiriks" - tegnet skissen av Korketrekkeren ved en tur til Sarabråten i 1884.

Legg merke til de pent "turkledde" damene på og ved siden av brua.

Dette bildet, tatt på 1930-tallet, viser Korketrekkeren slik den har vist seg for tusenvis av turgåere i 150 år!

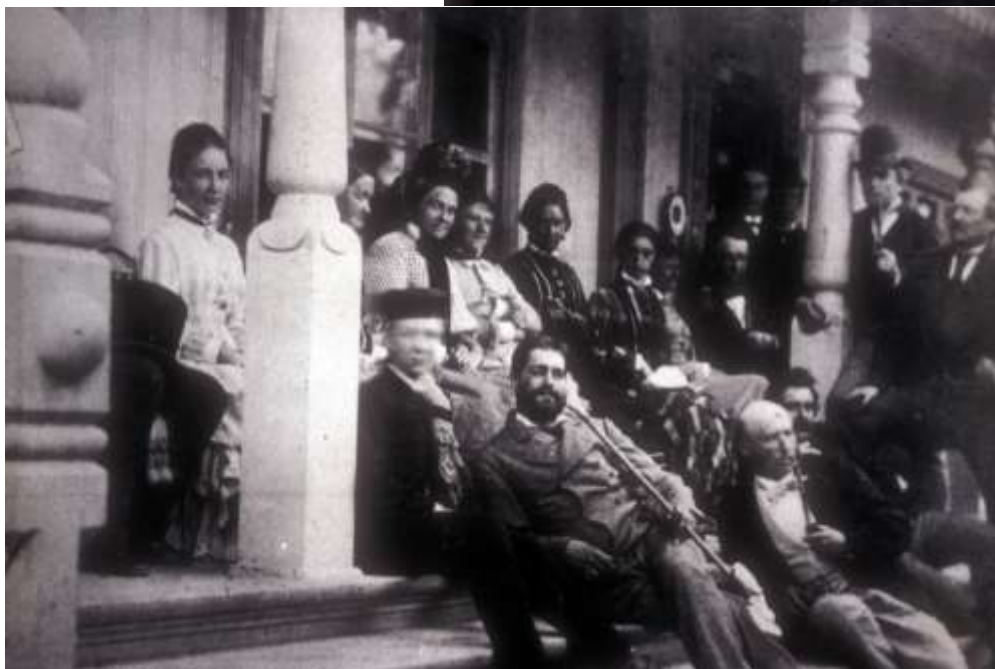

I dag er Korketrekkeren et trist syn. Undergangen ble stengt av Friluftsetaten på grunn av fare: Enkelte steiner hold på å falle ut.

Mon tro når dette blir ordnet igjen?

Selskapelighet på Sarabråten

Bildet er tatt 26 juli 1874 og har følgende hilsen: "Med takk for en herlig dag på Sarabråten. Henrik Ibsen." På bildet ser vi Ibsen ved bordet med sønnen Sigurd til høyre.

Her er maleren og akademiprofessoren Hans Gude (1825-1903) på besøk i 1870-årene.

A.O.Vinje gjester Sarabråten i 1865. Han og Heftye står med hver sin fjellstav i bakerste rekke. Foret til høyre Orla Lehmann.

Et av stabburene i telemarkstil. Det ble delvis brukt som gjestehus. Heftye samlet på hus i gammel norsk bondestil.

Tunet på Sarabråten etter at den hvite "Sperrestuen" ble påbygd i 1877.

Etter at Thomas Heftye junior satte opp huset i dragestil i 1897, ble "Sperrestuen" flyttet lenger nord på tunet, påbygd en underetasje og gjort om til kuskebolig.

Slik sto den som eneste gjenværende hus fram til 1971 da den ble flammens rov.

Hvor lå hoppbakke nummer to?

Av Bjørn Lilleeng

I 1900 anla Kristiania skiklubb hoppbakke i Båthusbakken, rett sør for tunet på Sarabråten. Tilløpet lå opp til venstre for veien med isen på Nøkle vann som slette. Dette var en 35 meters bakke og Sarabråtrennet ble etterhvert en svært populær årlig begivenhet. I 1907 var det visstnok 300 deltakere og 2-3000 tilskuere til stede under rennet.

Utviklingen gikk videre, og deltakere og tilskuere ønsket seg større hopplengder. I Holmenkollen ble det i 1918 satt ny bakkerekord på hele 42 meter. For å møte denne utfordringen måtte man bygge en ny hoppbakke ved Sarabråten. Terrenget i lia nord for veien til Mariholtet egnede seg godt. Her ble det bygd stillas og hopp, og dalbunnen der veien går ble slette.

Dette ble en 50-meters bakke. Like stor som Holmenkollen var på den tida! Likevel viste det seg at det etterhvert ble vanskelig å konkurrere med

Holmenkollen, og det siste rennet i Sarabråtbakke nummer to gikk i 1928.

Det som i dag er påfallende, er at alle spor etter denne bakken tilsynelatende er forsvunnet. Jeg har leitet etter bolter i fjellet og eventuelle andre spor uten hell. Eller finnes de der likevel, hvis man leter godt nok? Har noen av leserne noen tips her?

I såfall ville det vært flott å kunne markere et kulturminne som for 100 år siden konkurrerte i berømmelse med Holmenkollen.

Sarabråtrennet i 1902

Hvem besøkte Sarabråten?

Av Bjørn Lilleeng

På mange måter er det riktig å si at veien inn til Sarabråten var den første man benyttet til turvirksomhet i Norge. Det var her man først satte tur i sammenheng med rekreasjon og friluftsliv for folk flest. Mens Nordmarka som turområde fortsatt var mange år unna, var dette ”veletablert” i vår Østmark, det var hos oss det hele startet.

Riktignok tok det nok lang tid før dette slo gjennom i de store massene. Dette var utvilsomt noe som først startet i ”de øvre lag av befolkningen”, de som hadde ressurser og overskudd nok til å se utover den daglige kampen for føden. Likevel ble dette etterhvert viktig for folk flest. For ved at noen gikk foran og dannet eksempel på hvordan friluftsliv kunne utføres, virket dette inspirerende på andre. Satt i sammenheng med større bevissthet rundt helse, samtidig som den materielle velstanden etterhvert økte for store grupper, begynte stadig flere å gå på tur.

Når en ser på gjestelisten til Sarabråten de første årene, er det utrolig mange av den tids kjente personligheter som tok turen innom. Den første tida var det vel knapt nok snakk om å ”gå på tur” heller. Det å dra inn til Sarabråten ble nok heller assosiert med det å bli kjørt i karjol av sin kusk. Men naturopplevelsen var viktig, det å trekke inn frisk skogsluft og nyte naturen underveis til Sarabråten.

Da de endelig kom fram, er det ikke unaturlig å tenke seg at diskusjonen under middagen på Sarabråten dreide seg om friluftslivets positive virkninger. Vi vet at dette ikke minst ble diskutert sommeren 1865 da Aasmund Olavsson Vinje besøkte Sarabråten. Snaut 3 år seinere resulterte dette i at Den Norske Turistforening ble dannet av Thomas Heftye selv og Vinje.

Aasmund Olavsson Vinje

A.O.Vinje hadde sommeren 1860 gjennomført turen til fots gjennom Østerdalen over Dovre til Trøndelag og tilbake gjennom Romsdal og Gudbrandsdal.

Denne turen er beskrevet i ”Ferdaminni”. I tillegg til diktningen var Vinje kjent som en stor naturentusiast og var den som gav navnet ”Jotunheimen” til det kjente fjellmassivet .

Ole Bull

Da Ole Bull besøkte Sarabråten i 1870, hadde han en lang og omfattende karriere bak seg. Han ble en folkehelt i Norge på 1840-tallet, og seinere ble han mottatt med ovasjoner både ellers i Europa og særlig i USA. Overalt hvor han holdt konserter i USA var det fulle hus, han var vel det nærmeste vi etter den tids målestokk kan kalle en norsk verdensborger. Som den glødende nasjonalisten han var, jobbet han mye for å etablere det første norske teateret, det som i dag er Den Nasjonale Scene i Bergen. Det ble nok sett på som en stor begivenhet å få Bull på besøk på Sarabråten.

Henrik Ibsen

Berømt var også Henrik Ibsen da han besøkte Sarabråten i 1874. På dette tidspunktet hadde han skrevet "Peer Gynt" og foretatt mange utenlandsreiser. Han var nå 46 år, og verker som "Et dukkehjem", "Vildanden", "En folkefiende" og mange andre, skulle i de kommende årene forfattes av den store mester.

Hans Gude

I samme nasjonalromantiske tradisjon besøkte også maleren Hans Gude Sarabråten på 1870-tallet. "Brudeferden i Hardanger" fra 1848, der Adolph Tidemand malte figurene, er det mest berømte av hans verker, men han var også en meget anerkjent pedagog. Ikke minst gjorde markerte han seg i Tyskland med professorstillinger både i Dusseldorf og Berlin.

Prins Carl

Blant Sarabråtens mer entusiastiske gjester under åpningsfesten i 1856 var sikkert prins Carl (fra 1859 kong Karl 4 av Norge og Carl XV av Sverige). De første årene kom han flere ganger på besøk, og malte blant annet et flott bilde i høyromantisk stil av Sarabråten. Det henger nå på slottet. Prins Carl var kjent som en meget sjarmerende og utadvent person, og det at han benyttet signaturen "Calle" i

gjesteboken på Sarabråten tyder på at han følte seg hjemme der. Så lenge han var prins brukte han mye tid i Norge.

Når en ser på listen over markante personligheter som besøkte Sarabråten, forteller det oss også noe mer: Det var viktig å bli invitert hit. Å bli fortografert sammen med andre av tidens kjente personer var sikkert stas. Stas var det sikkert også seinere å kunne skryte av å bli invitert hit.

Dette har helt klart sammenheng med anseelsen til "sjefen selv" Thomas Johannesen Heftye.

Thomas Johannesen Heftye

Heftye var velbeslått eier av bankierhuset Thos. Joh. Heftye & Søn, som bestefaren hadde startet, og han var i flere år formann i Christiania Handelsstands Forenings femtimannsutvalg.

Thos. Joh.Heftye & Søn ble opprettet i 1818 som en av de aller første bankinstitusjonene i Norge. Thomas Heftye kom med i firmaet som 26 åring og ble ganske snart leder i bedriften.

Han eide også flere eiendommer i og rundt Kristiania. Fra 1837 eier av Lille Ekeberg gård, som ble brukt som landsted. Han kjøpte i 1850-årene store deler av gården Frogner, og med Schirmer og von Hanno som arkitekter oppførte han ved Frognerkilen villa Frognæs. Drammensveien 79 (1858-59), nå den britiske ambassades residens.

Villa Frognæs er et imponerende skue i dag også, der den kan skimtes bak gjerder og porter. Ved å gå en tur langs Drammensveien er det mulig å få et inntrykk av hvordan de rikeste bygde hus på 1850-tallet.

Andre viktige besøkende i denne perioden var **Harald Wergeland, Jonas Lie, Bjørnstjerne Bjørnson og kong Oscar II.**

Med metallsøker:

Patronhylsefunn fra 2. verdenskrig på Sarabråten

Tekst: Pål A. Johansen. Foto: Leif-Dan Birkemoe

Det er en lørdag på sensommeren 2009, en perfekt dag for en tur med metallsøker. Jeg har bestandig vært interessert i historie og kjøpte en metallsøker i 1999 og ble samtidig medlem av Norges metallsøkerforening.

Der ble det etter hvert en del oppdrag og samarbeid med arkeologer med en masse spennende funn. Men ikke minst mange fine naturopplevelser og sosialt samvær med koselige kolleger.

Kulturminneloven og metallsøkere

Tålmodighet er noe man må ha masse av. Brus korker, spiker osv. er det som dominerer mesteparten av turer med metallsøker. Så når man da først finner noe av verdi, gamle mynter eller andre gjenstander, ja, da har man glemt alle timer med søppel!

Kulturminneloven sier at mynter eldre enn 1650 og gjenstander eldre enn 1537 er statens eiendom og skal leveres inn.

Tilbake til min tur. Endelig var dagen der, og en tur med metallsøkeren. Været var nydelig, men ikke for varmt. Startet ved Haraløkka med kurs mot Sarabråten. Mange mennesker var ute og gikk denne aften. Kunne lese deres ansikts- og kroppsspråk. Det var ikke bare jeg som koste meg i det fine været og den fantastiske naturen!

Jeg nærmet meg spiralen, og med min fantasi dannet jeg meg mitt eget bilde av hvordan det var her på Heftyes tid. Fint folk med hest og vogn og synet av "Dragen" og "Marie". Og den hånddrevne hjulbåten "Sara" i bevegelse på Nøklevann. Tanker og bilder forsvant raskt da jeg med ett oppdaget en hoggorm foran mine føtter. Men den var like fredfull som naturen og forsvant dovent inn i en steinrøys, etter å ha kost seg i den varme aften solen.

Øvelsesskyting?

Sto nedenfor restene av Heftyes sommerresidens, ca 20 meter fra vannbredden. Fram med metallsøkeren og jeg var i gang. Ville jeg finne noe fra Heftyes tid?

Etter en halv time og masse spiker og korker fikk jeg plutselig et bra signal. Patronhylse!

Og enda en! Årstall i bunn på hylsene var godt synlig: 1932 og 1937. Gravde opp en håndfull tyske patronhylser, men her ligger det nok hundrevis av hylser. Tankene vandrer til 2. verdenskrig. Var det øvelsesskyting utover Nøklevann? Eller kamper mot Milorg?

Etter endt søk og flere timer, tar jeg fatt på hjemturen. Når våren kommer og den frosne bakken har tint er det igjen fram med metallsøkeren. Har allerede funnet et sted i Østmarka, som kan være interessant. Hvor det er? Det er en hemmelighet.....

Krigstid i Østmarka

Rundt vannet ringte Rolf Holt, godt kjent i Østmarka før, under og etter krigen. Han var tilknyttet Milorg med mange oppdrag i Marka. Rolf Holth var også den som på vegne av hjemmestyrkene fikk overlevert Østmarkseteren fra tyskerne ved frigjøringen.

Kunne han fortelle hva som foregikk av skyting ved Sarabråten under krigen? Men nei, han kunne ikke huske noe om skyting i området ved Sarabråten. Det var etter hans mening ingen øvelser eller skyting som fant sted i dette området under krigen.

Da står vi igjen med at det kanskje var øvelsesskyting, nærmest for underholdnings skyld.

Eller er det andre som har noe å berette om skyting ved Sarabråten under krigen?

Patronhylsefunn fra 2. verdenskrig på Sarabråten – fotografier

En håndfull patronhylser fra Sarabråtfunnet. Det ble også funnet patronskinner – i forkant. Patronene var i kaliber 7,92 mm Mauser for bruk i Mausergevær, et våpen tyske soldater var satt opp med.

*På denne patronhylsen står produksjonsåret 1936, men hylsene som ble undersøkt hadde forskjellig årstall angitt, fra 1931 til 1937, altså produsert i god tid før krigen. Nå har de ligget mer enn 65 år i jorda før en metallsøker ga utslag og fikk oss til å undre over hvordan dette hang sammen. *)*

Bildet fra 1929 viser lav vannstand i Nøklevann. Patronhylsene ble funnet på sletta til høyre for båthuset

**) Red anm: Kommentar fra H.K.Aspenberg: Patronen som er avbildet ganske sikkert av Tjekkisk produksjon. SB identifiserer den som Sellier and Bellot som produserte 7.62 patroner for Tyskland i Tjekkia frem til 1939. Google etter "German cartridge headstamp codes". Firmet finnes fremdeles, se <http://www.sellier-bellot.cz>.*

Fotoarkivet på Jernbanemuseet: Flotte bilder som forteller historie fra området rundt Bryn

Tekst: Knut Helge Midtbø, Foto: Norsk Jernbanemuseum

På julemøtet 3. desember 2008 var vi så heldige å få Erik W. Johansson til å holde foredraget: "Hovedbanen og Bryn stasjon". Han ga oss oversikt og eksempler fra Hovedbanens historie med et spesielt fokus på Bryn stasjon. Foredragsholderen er mangeårig formann i Norsk Jernbaneklubb, avdeling Oslo og omegn. Vinteren 2010 har han også vært fagdommer i Kvitt eller Dobbelt. Norsk jernbaneklubb har nå lokaler i nedlagte Bryn stasjon.

Desemberkvelden i 2008 fikk vi en grundig gjennomgang av Hovedbanens historie med særlig vekt på området rundt Bryn. Mye artig stoff fra arkivene til Norsk Hovedbane ble tatt fram.

Et eksempel er de detaljerte rapporter fra frakttjenesten ved stasjonen som samtidig tallfesta utviklingen av brennevinproduksjonen på Bryn.

Et annen eksempel var en håndbok for jernbaneansatte. Denne beskrev en mengde stasjoner i hele Norge i forhold til stillingstyper, tjenesteforhold og botilbud for de ansatte. Bryn stasjon ble treffende beskrevet som et sted med lite utsikt!

For mange av oss var nok allikevel alle de flotte bildene fra omlegging til dobbelspor Oslo - Lillestrøm litt av en overraskelse. Denne store ombyggingene pågikk fra 1902 til 1904. For sin tid var dette et nasjonalt prestisjeprosjekt som ble profesjonelt og godt dokumentert med fotografier. Disse bildene er tilgjengelig på i Hovedbanens fotosamling som ligger tilgjengelig i fotodatabasen til Jernbanemuseet på Hamar.

Bruk av fotodatabasen

Gå inn på museets web-side www.norsk-jernbanemuseum.no og velg "Samlinger".

Deretter velger du "Søk i databasen". På søkebildet trykkes "Enkelt søk" og på neste bilde må "Bibliotek" i Katalog-feltet endres til "Foto". Søkefunksjonen fungerer dessverre ikke i Mozilla Firefox, så du må bruke en annen nettleser.

Det er ingen overordnet beskrivelse av bildene ennå. Du må søke f.eks med emneord som "dobbeltspor" og Hovedbanen. Årstall er også et godt søkebegrep, likeså stasjonsnavn.

Ved årstall vil et søk på for eksempel 190 dekke 1900-tallet, 191 dekker 1910-tallet osv. Bildene kommer

fra en rekke kilder, løse bilder, album etc.

Du kan også søke på nærliggende bildenummer. Hvert bilde har et 6-sifret nummer, for eksempel 005463. Søk på 0054 gir søk på hele hundretallet.

Ved bruk inngår museet en skriftlig avtale med bruker. Denne regulerer bruken. De tar bruksavgift ved kommersiell bruk, men har ikke bruksavgift ovenfor historielag. I tillegg må bestiller betale for høykvalitets scanning, om de da ikke har bildet i trykkekvalitet (Museet forteller at i dag er kanskje 50% i det). Scanning koster kr 125 pr stk + mva. Da får du bilder uten logo.

Museet har ikke bilder fra forstadsbanene i Oslo. Skulle det være ett eller annet bilde som er kommet dit, er det unntaksvis. Det er mulig det kan finnes noen få bilder i samlingen av leveransefoto fra Skabo Jernbanevognfabrik.

Ny bru over Østensjøveien ved Bryn stasjon

Bildet (se neste side) ble brukt på julemøtet. I bakgrunnen ser vi gårdene som fortsatt lå i fred rett bak jernbanebyen på Bryn.

Etter 50 år med jernbane forbi Bryn hadde bondesamfunnet fortsatt holdt stand mot byutviklinga. I dag er dette området forlenget omdannet til by.

Thomas Thomassen Heftye omkommer i stor togulykke

Thomas Heftyes sønn, Thomas Thomassen Heftye overtok Sarabråten da faren døde i 1886, gjorde stedet om til helårsbolig (fram til 1905).

I 1897 hadde han oppført villaen i dragestil på eiendommen. Aker kommune regulerte Nøkle vann til drikkevannskilde og kjøpte vannet og omliggende

områder i 1897, og resten av gården i 1911. Husene ble så revet i 1917.

Det er mindre kjent at Thomas Thomassen Heftye noen få år seinere var en av seks samfunnstopper som omkom i Nidareid-ulykken i 1921, i forbindelse med åpningen av Dovrebanen.

En rekke uheldige omstendigheter og misforståelser som opptrådte samtidig var årsak til ulykken, som medførte endringer i jernbanens sikkerhetsreglement og rutiner. Fire jernbanemenn ble satt under tiltale, men i hovedsak frikjent.

KILDER

- Ole Mjelva. Nidareidulykken. I: På Sporet, nr. 32, sider 26-37 (utgitt av Norsk Jernbaneklubb)
- <http://no.wikipedia.org/wiki/Nidareid-ulykken>
- http://no.wikipedia.org/wiki/Thomas_Thomassen_Heftye

Bygging av bru over Østensjøveien ved Bryn stasjon under anlegget av dobbelt-sporet Oslo—Lillestrøm 1902—04

Bilde tatt etter Nidareidulykken natt til 19. desember 1921, Bildet viser damplokomotivene nr. 182, 365 og 364

"Østre Aker" - lokalavis fra 1928

Av Leif-Dan Birkemo

Østensjø historielag har nå tilgang på noen årganger av lokalavisen "Østre Aker", gitt som gave fra datter av redaktøren som startet avisen i 1928. Årgangene er tilgjengelig på Deichmanske bibliotek på Oppsal – ikke til utlån, men til å titte i på biblioteket. Etter avtale.

Velforeningene har hatt stor betydning for utviklingen av de mange nye boligområdene helt fra begynnelsen av 1900-tallet.

Det ble pekt på dårlig infrastruktur, enten det var nyanlegg eller vedlikehold. Myndighetene ble stadig minnet om sitt ansvar for bygging av veier, strømforsyning, oppsetting av gateløp, vann- og avløp, utbygging av kommunikasjoner, politi- og brannstasjoner, apotek og legetjenester.

I noen tilfelle løste velforeningene oppgavene selv på dugnad, da særlig ved bygging av veier. Og det ble etter hvert mange foreninger – like etter 2. verdenskrig var det ca. 100 velforeninger i Aker.

"Østre Aker" – utgitt av Bryn og omegns velforeningers forbund

I Østensjøområdet var det flere foreninger som drev meget aktivt. For å få større slagkraft i en del saker ble det etablert ulike former for samarbeid foreningene mellom. Avisutgivelse er et eksempel på tiltak en slik samling av velforeninger tok opp.

I 1928 ble lokalavisen "Østre Aker" lansert, utgitt av Bryn og omegns velforeningers forbund. Bak dette forbund finner vi følgende 9 tilsluttede velforeninger: Alnabru Vel, Bryns Vel, Golia Vel, Hellerud Vel, Høyenhall Vel, Høyenhall Hovedgårds Vel, Opsal Vel, Rognerud Vel og Ryen Vel.

Navneskifter

Etter noen år endret navnet seg til "Akers Vel" med undertittel "Hvori er optatt Østre Aker og

Nordstrandsvellenes Avis". Fra da av var det 16 vel som sto bak avisen.

Under krigen, med mange restriksjoner for avisutgivelse, endret navnet seg nok en gang. Nå bar avisen navnet "Østre Akers Avis" med undertittel "Sammenslutningen av Vort Vel og Akers Vel".

På det tidspunkt var avisen organ for velforeninger i Østre Aker, Grefsen, Kjelsås, Maridalen, Nydalen og Nordstrand.

Etter krigen endret navnet seg til "Akers Vel" med undertittel "Hvori opptatt Østre Aker og Nordstrandsvellenes Avis".

Men i 1946 var det slutt, det ble for komplisert og økonomisk umulig å utgi en lokalavis, i alle fall for redaktøren Martin Berge. Akers Avis Groruddalen ble etablert i 1958, avisen som regner sin forhistorie tilbake till "Østre Aker" i 1928.

Donering til Østensjø historielag

Martin Berge, Peter Aas's vei 24, Bryn, var redaktør helt fra starten.

Hans datter Solveig Berge Tvenge som bor på samme adresse i dag, henvendte seg i mai 2009 til Østensjø historielag med spørsmål om historielaget var interessert i å overta 14 årganger av avisen. De var innbundet i 14 stive permer.

Overtakelsen ble gjennomført og årgangene ligger nå forsvarlig deponert i et skap på Deichmanske bibliotek på Oppsal. De er ikke til utlån, til det er papiret i for dårlig stand. Men de kan leses på

biblioteket på onsdager mellom kl. 12.30 og 16. Eller etter nærmere avtale.

Følgende årganger er tilgjengelig: 1928 (fra 2. april), 1929, 1930, 1932, 1933, 1934, 1937, 1938, 1939, 1941, 1942, 1943, 1945 og 1946 (til 8. mars). Vi benytter anledningen til å takke Solveig Berge Tvenge for avisårgangene som inneholder mye artig lokalhistorisk stoff fra ”gamle dager”.

Redaktøren

Solveig Berge Tvenge ble i forbindelse med 50-årsjubileet i 2008 for Akers Avis Groruddalen intervjuet om sin far, redaktøren Martin Berge. Her forteller hun at han begynte i NSB i 1914 og at han ble medlem av Aker Herredsstyre.

Han var mangeårig formann i Golia Vel og Bryn Samvirkelag. Han ble også formann i Østre Aker Velforbund.

-Far var eier, redaktør og journalist. Han skrev alt og syklet rundt for å tegne abonnement og annonser – også da pengene for dette skulle samles inn. Han tok regnskapet også.

Hvem som helst kunne komme med innlegg til avisen, men han gikk gjennom alt før det kom på trykk, forteller datteren.

Samfunnsopplysning og lokalhistorie var det som først og fremst preget avisen, og den ble et samlingspunkt i lokalmiljøet.

– Tenk at dette egentlig var noe han drev med på si. Det er ikke tvil om at han levde og åndet for avisen, forteller Solveig Berge Tvenge.

Hva skrev man om på 1920 og 1930-tallet?

Til å begynne med kom avisen ut en gang pr. måned, men etter et par år var det ukentlig utgivelse. Det ga seg utslag i hva man skrev om og hvordan man skrev.

Først og fremst var det et meddelelsesblad for distriktets mange upolitiske sammenslutninger slik

som idrettsforeninger, sanitetsforeninger, menighetspleieforeninger mv.

Referat fra vellenes medlemsmøter og styremøter, for å oppdatere medlemmene, var av de mest sentrale temaer.

Aktuelt stoff fra Akers herredsstyre, formannsskaps- og skolestyremøter var alltid godt stoff.

Hagespalte med spørsmål om haven var en populær spalte. Abonnementspris kr. 2 pr. år kan vi lese i første utgave.

La oss nevne et av saksområdene som verserte i lang tid: Østensjøbanens innføring til byen.

Som bekjent var det omstigning på Etterstad helt fra banens åpning i 1926 til 1937, man kom ikke til sentrum uten omstigning. Dette var en stor sak for vellenene. Mange planer verserte i media, også høybane med tilknytning til Stortorget og videre til Nasjonalteatret med forbindelse til de vestlige baner.

Oslo Sporveier hevdet nemlig at kapasiteten på Vaterland bro ikke var stor nok til å avvikle trafikken på Østensjøbanen.

Holmenkollbanens takster sammenlignet med Østensjøbanens

Billettprisene opptok folk sterk, særlig etter at de vestlige banene fikk forbindelse til sentrum.

Tunnelen Majorstua – Nationalteatret skulle åpnes sommeren 1928, noen måneder etter avisen kom ut med første nummer.

I Østre Aker, nr. 2, 2. mai 1928 sakser vi følgende fra et lengre innlegg:

”Sesongbilletten Majorstuen – Skådalen er 5,3 km og sesongbillettprisen for ett år blir etter forslaget kr. 80. Strekningen Vålerengen – Oppsal er 4,8 km og sesongbillettprisen for ett år er kr. 132. På Holmenkollbanen blir tillegget for å komme ned til byens centrum kr. 40 pr. år. Østensjøbanens trafikanter må betale kr. 90 – på bysporveien.”

Ikke rart at det ble bråk av en differanse på kr. 100 pr. år for omtrent samme distanse!

"Kartskisse over terrænet om Sarabraaten"

Utsnitt av kart fra 1915

